

Oud en nieuw

De collectievorming onder Erik Schilp

mei 2006-maart 2009

Anton Kos

Het vermengen van hedendaagse kunst met oude kunst is een betrekkelijk recente museale trend. De laatste tijd leggen tentoonstellingsmakers verbanden tussen het verleden en het heden door erfgoed op een alternatieve manier toegankelijk te maken.¹ Een goed voorbeeld is de serietentoonstelling in het Louvre *Contrepoint*, die bezoekers aanmoedigt de oude meesterwerken te bekijken door de ogen van contemporaine kunstenaars. Ook in het Keulse Wallraf-Richartz-Museum hing geruime tijd een werk van Andy Warhol naast een middeleeuws schilderij. In eigen land werd deze trend opgepikt en verspreid door de 'nieuwe generatie' museumdirecteuren. Een daarvan is Erik Schilp. Hij bracht het moderne en hedendaagse in rap tempo het Zuiderzeemuseum binnen. En dat was te zien. Aan de programmering, aan de wijze waarop tentoonstellingen worden ingericht en aan de collectievorming. In dit artikel ga ik in op het laatste. Voor de goede orde: ik werkte tot eind 2007 bij het Zuiderzeemuseum als Hoofd Collecties & Onderzoek.

Bezoekers mogen ook boos worden

Een van de eerste stellingen die Schilp bij zijn aantreden in mei 2006 verkondigde, toen nog intern, was dat bezoekers gerust boos mogen worden. Die uitspraak had niet alleen betrekking op tentoonstellingen of evenementen. Ook de collectievorming mocht onderwerp zijn van discussie. Zijn eerste aankoop was gedurfd en zette direct de toon; Mona Hatoums *Measures of distance*, een videokunstwerk. Het werk bestaat uit grofkorrelige stills en close-ups van Hatoums moeder in de douche van haar ouderlijk huis in Beiroet, waarop Arabisch schrift wordt geprojecteerd. Het vormde de opmaat voor de eveneens vreemde eend

1 Nanda Janssen, 'Oud en Nieuw naast elkaar', *Kunstbeeld* (december 2008), 46. Vgl. Merlijn Schooneboom, 'In snelle tijden wil men collectief terugkijken' (serie de toekomst van de nationale musea), *Volkskrant Kunst* 5 februari 2009, 6-7: 'De grote troef van de oude kunstwereld lijkt nu te zijn om hedendaagse kunst tussen de oude meesters te plaatsen. Het is het laatste jaar in iedere hoofdstad toegepast, in meer en minder geslaagde tentoonstellingen; Damien Hirst in het Rijksmuseum, Jan Fabre in het Louvre, Kienholz in de National Gallery in Londen, Giacometti in het Altes Museum in Berlijn'.

2 *2MOVE. Migratie + Video* (21 september 2007 t/m 6 januari 2008).

3 *De Dijk. Zuiderzeewerken van J.H. van Mastenbroek* (18 januari t/m 3 juni 2007).

4 Zie Hilde Cammel en Anton Kos, 'Museale activiteiten: aankopen', *Land of Water. Tijdschrift voor de Toekomst* 03 (oktober 2007), 74-81.

in de bijt *2MOVE*, een videoartexpositie waarin het thema migratie centraal stond. Vervolgens kregen videokunstenaars Zen Marie en Thomas Sykora de opdracht om speciaal voor die gelegenheid een werk te maken waarin eveneens migratie of 'verplaatsing van mensen' de boventoon voert.²

Kort daarop volgde de aanschaf van het schilderij *De overstromde polder tussen Broek in Waterland en Monnickendam* van de schilder Van Mastenbroek (1875-1945), geflankeerd door Freark van der Wals abstracte impressie van een waterkering. Beide werken zouden deel uitmaken van *De Dijk*, de tentoonstelling over de 75-jarige afsluitdijk. Migratie kwam ook in die tentoonstelling naar voren; de afsluitdijk verbond twee provincies en bracht een permanente stroom migranten op gang, bijvoorbeeld naar het nieuwe land (Flevo- en Noordoostpolder).³

De contouren van de collectievorming en programmering waren door deze vier aankopen en twee tentoonstellingen ontegenzeggelijk zichtbaar en de koers onomkeerbaar: oud én nieuw, oud dat met nieuw te maken heeft en nieuw dat zich op oude leest schoeit, met opdrachten aan hedendaagse – nog levende – kunstenaars.

Op stoom

We besloten het verzamelbeleid opnieuw te definiëren en een eerste collectieplan op te stellen. Een van onze conclusies was dat culturele tradities en gebeurtenissen uit het verleden van het Zuiderzeegebied nog steeds impliciet en expliciet aanwezig zijn, en belangrijker, effect sorteren op zaken en dingen van vandaag. Daarom wilden we meer aandacht schenken aan verandering en vernieuwing. Die laten namelijk zien hoe het *is*, maar ook hoe het *was* en zelfs hoe het *wordt*. De traditie moest als het ware het heden ingetrokken worden om zo verzekerd te zijn van een toekomst.

Juist op dat moment presenteerde het modeduo Viktor & Rolf hun wintercollectie 2007/2008. Op de catwalk verschenen modellen gekleed in vissersbroeken, geplisseerde rokken of avondjaponnen van geruite bontjes. De dames balanceerden op Hollandse klompen met hoge hakken. De haute couture was duidelijk gebaseerd op de Nederlandse klederdrachten. Het museum toonde dan ook direct interesse in het werk van het koppel met de zwart hoornen brillen en haalde met steun van de Mondriaan Stichting *Catherina, Anna-Maria, Olga, Emina, Raquel, Heather* en *Romina* naar Enkhuizen.⁴

Al snel bleek dat de mode- en designwereld meer te bieden had. Veel couturiers en designers zijn in feite ambachtslieden met een sterke hang naar in het verleden ontstane tradities, producten en gebruiken, zoals het handwerk van smeden en mandenmakers, de meubellijn van Gispen en niet te vergeten de streekdracht of klederdracht. Daarnaast grijpen veel kunstenaars terug op de traditie. Ze slaan werkelijk bruggen tussen het verleden en het heden door ze naast elkaar te zetten en te verbinden, soms met een behoorlijk abstract resultaat. De

collectievorming nieuwe stijl raakte op stoom.

Naast Viktor & Rolf kwamen de couturiers Alexander van Slobbe en Francisco van Benthum in beeld. Van Slobbe liet zich voor zijn collecties *Re-Wind* en *Parels van Makkum* inspireren door regionale streekdrachten en kledinggewoonten uit het voormalige Zuiderzeegebied. Francisco van Benthum speelt eveneens met die tradities en ontwierp op basis van de Noord-Hollandse klederdrachten collecties met een verrassende en eigentijdse draai (meest recent *HOPE*). Verrassend is ook dat hij Erik Schilp als paspop gebruikte door hem te kleden voor openbare optredens. Ik heb Schilp wel eens in een gouden pak gezien, maar weet niet zeker of Van Benthum daarvoor verantwoordelijk was. *Re-Wind*, *Parels van Makkum* en later *HOPE* werden aan de collectie toegevoegd.

De collectie klassieke schilderkunst versterkten we met werken van Hering (1884-1936) en Houben (1871-1931), respectievelijk *Volendammer vissers* (1917) en *Portret van een Volendammer* (1910). Daarnaast verwierven we werk van jonge kunstenaars. Gerben Steenvoordes impressies van Volendam (*Volendam I*, *Volendam II*, 2006) en *Als mens* (2007) van Robert Vorstman zijn modern én leunen tegelijk sterk op klassieke schilderkunst. En we kochten opnieuw een Van Mastenbroek, de *Watersnood te Balgoij* (1926). Deze op het eerste gezicht weinig opmerkelijke aankoop markeerde een ander aspect van de koerswijziging. De geografische afbakening verruimde zich van de Zuiderzeekust met het achterland naar Nederland. De vele overstromingen en watersnoden van voor 1932 hebben immers allemaal bijgedragen aan wat we toen de Zuiderzeewerken en Deltawerken noemden – en nu bestempelen als watermanagement.

Ze slaan werkelijk bruggen tussen het verleden en het heden door ze naast elkaar te zetten en te verbinden, soms met een behoorlijk abstract resultaat.

Het mecenaat

De collectievorming kreeg een dynamisch vervolg door de optimalisatie van het mecenaat; kunstenaars die in commissie nieuw werk vervaardigden. De productiekosten kwamen voor rekening van het museum en de resultaten waren voor de collectie. Daarnaast werd het museum partner van bestaande allianties en initieerde het nieuwe verbanden. Een opmerkelijke vrucht van zo'n samenwerking waren de vier nieuwe tulpenvazen gebaseerd op bloempiramides uit het begin van de achttiende eeuw (*Pyramids of Makkum*). In samenwerking met Koninklijke Tichelaar Makkum vroeg het museum Studio Job, Alexander

van Slobbe, Hella Jongerius en Jurgen Bey om zich te laten inspireren door een origineel en tot een nieuwe interpretatie te komen.⁵

De naam viel al. Studio Job, waaronder Job Smeets en Nynke Tynagel schuilgaan. Van hen kochten we *Farm*, een ensemble van twintig bronzen en vijf palissanderhouten meubels met als thema de boerderij. Het kreeg een plaats in de boerderijschuur Zuiderwoude, oorspronkelijk een nederzetting van boeren en vissers aan het IJ. De aankoop en installatie waren tevens bedoeld om een element van de nieuwe koers van het museum gestalte te geven: het museum als showcase van Nederland waarin het beste van de Nederlandse kunst, ontwerp en design wordt getoond tegen de achtergrond van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en erfgoed. *Farm* krijgt dit jaar een vervolg: *The Gospel according to Job*, twee grote sculpturen in glas-in-lood en rozenhout waarop iconische en bijbelse taferelen in een hedendaagse context zijn afgebeeld en een reusachtig uit geroest ijzer gegoten servies (zie elders in dit blad). Daarnaast kocht het museum enkele keramische objecten van Studio Job (*Still Life*; *Biscuit*).

Een andere belangrijke nieuwe partner was de producent Thomas Eyck. Hij heeft onder andere het ontwerpersduo Scholten & Baijings onder zijn vleugels. Hun reeks *Woven Willow. Conversation pieces for the table* vond een onderkomen in de mandenmakerij. De collectie is geïnspireerd op het klassieke ambacht fijnscheenwerk; het splijten, schaven en schuren van wilgentenen tot een dikte van een halve millimeter. Zo is in een minutieus gevlochten schaal een afdruk van een knoflookbol meegevlochten (*Garlic Queen*) en toont een glazen schaal de vlechtstructuur als een afdruk in het glas. Een logische vervolgaankoop was de zesdelige serie *Table Glass*, evenals het dit jaar aan te schaffen *Truly Dutch. Conversation pieces for the interior*, een serie hedendaagse gedecoreerde meubelstukken geïnspireerd op traditioneel beschilderd meubilair uit de collectie van het museum.

Artists in residence

Het mecenaat kreeg nog meer cachet doordat een aantal kunstenaars een werk maakte in een pandje van het museumpark of er zelfs enige tijd woonde en werkte. Jan de Pooter, Koos Breukel en Arjen Boerstra verbleven daadwerkelijk in het park. De Pooter bouwde zijn *Vlot van Vespasianus* (een drijvend urinoir) op de scheepshelling, waarna het verplaatst werd naar het natuurgebied. Breukel fotografeerde de museummedewerkers. Zelfverklaard aëronaut Boerstra liet zijn in het *Atelier van Tamson* gebouwde *Aeronef* landen op het IJsselmeer en meerde hem daarna af in de Marker Haven. Hugo Kaagman, Sara Blokland, Anu Tuominen en Michael Samuels namen enkele pandjes onder handen. Kaagman plaatste zijn hedendaagse Delftsblauwe ontwerp tegen de wanden en de schouw van een visventerhuisje (*The blue fishvendor*). Blokland gaf haar visie op verzamelen en de waarde van collectie-items door ze naast en tegenover gebruiksvoorwer-

6 Zie Gijs Frieling, 'De weg naar de branding', *Land of Water. Tijdschrift voor de toekomst* 02 (april 2008), 42-45.

7 *Museumvisie* 2008/03, 47.

8 Zie Annebelle Birnie, 'Museale activiteiten: Mecenaat', *Land of Water. Tijdschrift voor de Toekomst* 01 (oktober 2008), 68-73.

9 P. Timmer e.a., *Niets gaat verloren. Twintig jaar selectie en afstoting uit Nederlandse museale collecties* (Amsterdam 2005).

pen te plaatsen. Samuels vervaardigde een museale kubus waarin hij met een installatie van tweedehands meubelen het contrast aangaat met de kale ruimte van het pand Enkhuizen 8 (*The Sweetest Downfall*). Tuominen richtte een huis uit Zoutkamp in met zelf gemaakte objecten als kommen en vazen om de simpelheid van het dagelijkse leven te laten zien (*Tegenlicht* of *Vastavalossa*). Aangezien de panden tot de collectie behoren, zijn de veranderingen aan het pand of de installaties van de kunstenaars vanzelf onderdeel van die collectie.

Niet altijd was van tevoren bekend of een werk in opdracht in de verzameling zou terechtkomen. De jonge kunstenaar Zoro Feigl gaf een presentatie in het voormalige Amsterdamse krakersbolwerk W139, als onderdeel van het *Zuiderzeemuseum op locatie*. Hij gebruikte materialen en objecten uit de collectie en liet die terugkeren in *De Branding*, een enorme draaiende vrucht van twee houten schepen met een lamp daartussen die als een vuurtoren de ruimte verlicht. Een markant project, want het daadwerkelijk gebruiken van collectie, ook nog door relatief onbekende kunstenaars, is geen usance in de museumwereld. De *Branding* is aangekocht en in het museumpark te zien.⁶ Dit jaar krijgt de samenwerking met W139 een vervolg met een performance van Frank Koolen. Hij neemt de barre tocht van de familie Bording op een ijsschots als uitgangspunt (zie elders in dit blad).

Talent

'Ik wil aandacht en kies daarom grote namen. Volgend jaar komen de minder bekende namen', liet Schilp halverwege 2008 weten.⁷ En hij hield woord. Sterker, hij had zijn woord niet kunnen breken, want hij speurde naar en vond talent vanaf het vroegste begin. In 2007 publiceerden we de fotoreeks *18 gezichten op het IJsselmeer* van de toen nog afstuderende François Hendrickx in dit blad en kochten de werken daarna aan. Bij een bezoek aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam stuitte we bij toeval op Andy Wauman, die daar zijn werk *Authenticitee* tentoonstelde. En de graffitikunstenaars Shoe en Machine spotten hun verfbussen legaal uit op de muren van de Salon.⁸ Ook hun werk kwam in opdracht tot stand en behoort inmiddels tot de collectie.

Deze kunstenaars kunnen we beschouwen als exponenten van de nieuwe koers. Hendrickx fotografeerde het IJsselmeer, de opvolger van de Zuiderzee. De *tags* van de twee verfspuiters verbeelden de elementen land en water: *Float on land* en *Walk on Water*. Wauman stelde de term authenticiteit aan de kaak, een begrip waarmee het Zuiderzeemuseum worstelt maar ook koketteert. Immers, alles is echt, oorspronkelijk en met een deftiger woord: authentiek. Maar is dat zo? Waumans statement *Authenticitee* zorgt voor een blijvende discussie.

Van ambacht tot abstractie

Bovengenoemde aankopen deden we allemaal vanuit de gedachte dat het

museum niet alleen de geschiedenis, maar ook het nu laat zien. De stukken moeten op een eigentijdse manier iets toevoegen aan ons culturele erfgoed, het zijn moderne interpretaties van oude ambachten. Dat kan met de techniek te maken hebben, maar ook met de materialen of met de thematiek. Vandaar dat 2009 in het teken staat van het thema *Van ambacht tot abstractie*.

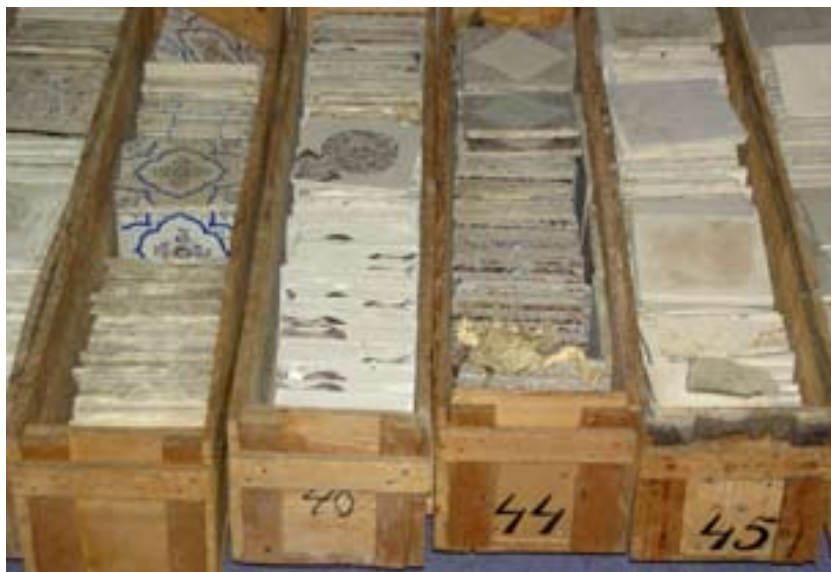
Een collectie-item hoeft dus niet altijd driedimensionaal te zijn, het kan ook een abstracte, inhoudelijke of filosofische uiting van cultuur zijn. Esther JisKoots *Mowal* bijvoorbeeld, een grote knuffel die je doorgaans alleen op een kermis tegenkomt, is gemaakt van keramiek en gehaakt polypropyleen touw en refereert aan de relatie tussen mens en water. Pauline Wiertz struint rommelmarkten en kringloopwinkels af en maakt van de door haar vergaarde objecten nieuwe gebakken en kleurrijke vormen, zoals de ketting van porseleinen pinda's *Feeding the Birds*. Beide werken voegden we toe aan de collectie.

Rijkscollectie of geen rijkscollectie, afstoten gaat altijd zorgvuldig en niet alles wat in een museumdepot ligt, is van waarde. Sommige objecten zijn daar volkomen onterecht beland.

Afstoot

Er werd niet alleen verzameld in de periode Schilp. We voerden ook een actief 'ontzamelbeleid'. Waarschijnlijk is dat woord verzonnen om het veel negatiever in de oren klinkende afstoten te omzeilen. Want al jaren is afstoot een heikel maar vaak besproken proces in de museale wereld. In het vorige millennium vond bijvoorbeeld het congres *Grenzen aan de groei* plaats. De titel zegt genoeg. Kennelijk vond men het welletjes; er werd te veel verzameld, er werd niets weggedaan, alles was even belangrijk en depots puilden uit. Er moest afgestoten worden. We zijn nu meer dan tien jaar verder en het afstoten van museale collecties roept nog steeds meer vragen en kritiek op dan antwoorden en enthousiasme. De meest recente bundel over dit fenomeen heet niet voor niets: *Niets gaat verloren*.⁹ Het blijft, om het zo maar eens te zeggen, een beetje braaf.

Laat ik eens een regeltje nemen uit de nimmer geïnstitutionaliseerde conceptleidraad voor het afstoten van museale eigendommen: 'Bruikleengeving is geen afstoting aangezien het museum de eigendom niet opgeeft. Objecten die niet functioneren binnen de collectie van het museum kunnen beter worden afgestoten dan in bruikleen worden gegeven'.¹⁰ Ik vind dat nog steeds een uit-



stekende opvatting. Daarom hielden we eind 2007 de collectie van het Zuiderzeemuseum indachtig die regel tegen het licht.

Twee clusters kwamen in aanmerking voor afstoot: de tegel- en walvisvaartcollectie. Van de laatste werd al veel vroeger gedacht dat zij niet in Enkhuizen op haar plaats was. In 1998 vond overleg plaats tussen musea met walvisvaartcollecties.¹¹ Ik heb er mijn notulen eens op na geslagen en las dat alle deelnemers de wens koesterden de walvisvaartcollecties onder één dak te brengen. Over het dak in Enkhuizen rees twijfel. Zou het niet beter zijn als het Nederlands Scheepvaartmuseum de collecties zou beheren en exposeren? Immers, de geschiedenis van de walvisvaart nam daar een prominente plaats in en er was

10 Concept leidraad voor het afstoten van museale objecten. Congres 'Grenzen aan de groei'. Selectieprocessen rond museale collecties (Amsterdam, 1999), 10.

11 Nederlands Scheepvaartmuseum; Maritiem Museum Rotterdam; Visserijmuseum Vlaardingen en het Zuiderzeemuseum.

12 Conservator Joost Schokkenbroek promoveerde onlangs op een belangrijk aspect van de geschiedenis van de Walvisvaart. Daarnaast onderhoudt hij warme contacten met het *New Bedford Whaling Museum*, waarin de imposante privé-collectie walvisvaart van Kendall werd opgenomen (voorheen *Kendall Whaling Museum, Sharon*).

13 Zie J. Schokkenbroek, 'Museale Activiteiten: afstoten. Walvisvaartcollectie strandt in Amsterdam', *Land of Water. Tijdschrift voor de toekomst* 02 (april 2008), 46-49.

14 *Monument* is vanaf 21 maart tot en met 22 november in het Zuiderzeemuseum te zien.

expertise aanwezig waar je u tegen zegt.¹² En inderdaad, over enige tijd opent het totaal vernieuwde Scheepvaartmuseum, waarin een permanente expositie te zien zal zijn over ... de Nederlandse walvisvaart. De walvisvaartcollectie van het Zuiderzeemuseum bestond voornamelijk uit zeventiende- en achttiende-eeuwse objecten en een cohort biologica (beestjes, al dan niet uiteengevallen, op sterk water) en zou die presentatie in hoge mate versterken. De twee rijksmusea moesten het dus niet over bruiklenen hebben, maar over de overdracht van de gehele collectie met inbegrip van de waardevolle stukken naar de plek waar ze tentoongesteld worden én waar voldoende expertise en middelen aanwezig zijn. Van Enkhuizen naar Amsterdam dus. Een afstoot volgens het boekje.¹³

Een ander voorbeeld is de afstoot en herbesteding van de collectie tegels. Het komt er in het kort op neer dat de uit vele duizenden tegels bestaande collectie meer dan twintig jaar ongemoeid is gelaten. Er werd werkelijk niets mee gedaan (op wat obligate tentoonstellingen van topstukken na), met als onplezierig gevolg dat we ook niet wisten wat we in huis hadden. Vandaar dat we een expert de collectie lieten bekijken. Hij onderzocht de tientallen kratten vol tegels, tableaus en scherven en classificeerde, rangschikte en beschreef alle stukken. Ook gaf hij advies over de wijze waarop de objecten bewaard moeten worden. Een groot segment was echter simpelweg afval, een ander deel bleek afstootfähig. Overigens behoorde dat deel niet tot de rijkscollectie. Dat maakt trouwens niet uit; rijkscollectie of geen rijkscollectie, afstoten gaat altijd zorgvuldig en niet alles wat in een museumdepot ligt, is van waarde. Sommige objecten zijn daar volkomen onterecht beland.

Intussen zijn we dus veel meer te weten gekomen en kunnen we de collectie beter benutten en gebruiken of laten gebruiken door onderzoekers, kunstenaars en andere geïnteresseerden. Zo geeft de Britse kunstenares Clare Twomey een nieuwe betekenis aan de vele scherven die niets waard zijn, door ze te vergulden en te versieren. Het 'herwaarderen' van het minst waardevolle doet ze eveneens met de sculptuur *Monument*, een enorme berg van gestapelde scherven.¹⁴ Het werk weerspiegelt de spanning tussen waardevolle en waardeloze objecten. Porselein is nu zo goedkoop, dat de meeste mensen scherven weggoien. In de zeventiende eeuw werd daar niet eens aan gedacht.

Fotografie

Een van de meest – figuurlijk – onderbelichte collecties was de verzameling foto's, dia's, glasnegatieven en films. De fotocollectie herbergde voor 2006 voornamelijk foto's die gemaakt zijn vanuit een technische of topografische interesse. Reeksen van de Zuiderzeewerken, de watersnood van 1916 en de inundatie van Wieringen in 1944, maar ook series dorpstaferelen en klederdrachten. Het kleinste segment was kunstfotografie, met werk van Kruger (1923), Van Bessenbrugge (1873-1959) en Siewers (1848-1918). Daarin is verandering gekomen.



Naast fotografie van de al genoemde Breukel en Hendrickx kocht het museum werk van Nico Bick en Henk van der Leeden. Bicks foto's van de depots van het Noord-Hollands archief tonen de schoonheid van bewaard papier. De verrijdbare stellingen vol documenten in zuurvrije mappen vormen de papieren neerslag van nog te schrijven geschiedenissen. Van der Leeden fotografeerde zijn hele werkzame leven overal en nergens en dus ook op Marken, in Volendam en Staphorst. Hij deed dat in de jaren vijftig tot tachtig, een periode waarin dorps rituelen en klederdracht op zijn zachtst gezegd steeds obscuurder werden. Zijn 43 foto's van voornamelijk Marker vrouwen in dracht laten zien dat op Marken niet veel veranderde. De focus op videoart is al genoemd.

Huize Organus (Paviljoen van Lieshout)

Van alle aankopen sinds Schilps aantreden riep het *Paviljoen Van Lieshout* of *Huize Organus* met afstand de meeste reacties op. Het betrof een *mobile unit* in de vorm van een eierstok. Het doet dienst als informatiecentrum, ontvangstruimte en er kan in worden overnacht.

Van Lieshout zelf bestempelde zijn creatie als 'de wedergeboorte van het museum'. Het museum laat immers zien dat een huis niet altijd uit stenen en hout hoeft te bestaan. Wonen en werken kan ook in kunstzinnige vormen plaatsvinden. Bovendien wordt het huis beschouwd als een microwereld. Het verband is snel gelegd, het waarom rap beantwoord; het museumpark is een collectie mobile homes. Alle panden stonden ooit ergens anders in Nederland en zijn verplaatst naar Enkhuizen. Ook komen ze uit vrijwel dezelfde tijd.

Het oorspronkelijke concept van het Zuiderzeemuseum, het bewaren van een stadje als een Atlantis boven water, is natuurlijk behoorlijk statisch. We schreven er al eerder over. Het museumpark maakte geen enkele ontwikkeling door, het was bij geboorte al af en bleek een Truman Show van jewelste. Die eenheid van tijd, plaats en handeling verliet Schilp direct. De aankoop van *Huize*

15 Annick Vroom maakte een film over de ontwikkeling van het concept: *Larger than Life*. Ook werden de gesprekken tussen opdrachtgever (directeur) en opdrachtnemer (kunstenaar) vastgelegd.

Organus is dus een logisch gevolg van zijn nieuwe beleid en markeert nog in ontwikkeling zijnde processen.

Museumgasten

Maakte de aanschaf van videokunst vooral intern indruk, de verwerving en plaatsing van *Huize Organus* lieten ook de buitenwereld weten dat het Zuiderzeemuseum een andere koers was ingeslagen. Veel criticasters meldden hun ongenoegen, vaak in galopstand, ondoordacht en ongenueanceerd. Toegegeven, wellicht was deze aankoop een brug te ver, hadden we even moeten wachten. Een mobile unit van Joep van Lieshout wordt immers beter ontvangen als het vernieuwingsproces is voltooid. Maar niets is minder waar.

Onlangs zond de AVRO een aflevering van *Museumgasten* uit. Twee meer of minder bekende Nederlanders bezoeken een museum en vellen gezamenlijk en afzonderlijk een oordeel. De Volendammer Jan Keizer, voormalig zanger van BZN, en presentatrice Margriet Vroomans brachten een bezoek aan het Zuiderzeemuseum. Beide gasten waren zeer te spreken over het museum, dat oude en nieuwe zaken naast elkaar presenteert. Keizer en Vroomans benaderden het Paviljoen Van Lieshout licht argwanend, maar hadden er de grootste schik mee, net als veel andere bezoekers die het vooral grappig of verbazingwekkend vonden. Anderen vinden het interessant, een modern kunstwerk in het Zuiderzeemuseum. Dat brengt me op het sluitstuk.

Torso ZZM

Meer nog dan het Paviljoen van Lieshout, Studio Jobs Farm en de haute couture van Viktor & Rolf en Alexander van Slobbe en alle andere hierboven genoemde moderne kunstwerken, vertegenwoordigt Caspar Bergers *Torso ZZM* het nieuwe collectiebeleid onder Erik Schilp. De kunstenaar werd geheel vrij gelaten en kwam onder andere op basis van gesprekken met de directeur en een bezoek aan Rome op een klassieke maar moderne uitvoering van de *Torso Belvédère*. Berger maakte een gipsafgietsel van de originele romp en spande daarover een honderd procent afgietsel van zijn eigen huid. De onderbouwing of het waarom van deze commissie is als volgt: het kunstwerk staat symbool voor het *nieuwe* [cursivering AK] Zuiderzeemuseum: een moderne instelling met hedendaagse museale waarden, diep geworteld in erfgoed en geschiedenis.¹⁵ Ofwel alle keurslijven zijn afgelegd, alle bakermatten geklopt. Bijna letterlijk worden de schouders eronder gezet; een nieuwe maar artificiële huid over een even kunstmatig oud lichaam, meer symbolisch kan het niet. En consistent: de meest recente aankopen zijn twee werken die de klassieke collectie schilderkunst versterken (*Volendammer vissers* van Hering en *De Kinderbegrafenis* van Sherwood-Hunter) en haute couture van de tweeling Spijkers & Spijkers, in het kader van de op handen zijnde tentoonstelling *Gejaagd door de wind*.



Besluit

De collectievorming onder Erik Schilp kent vier facetten die een samenhangend geheel vormen en kruisbestuivend zijn: verwerving via aankoop, verwerving via commissies en het verstrekken van opdrachten (soms in het kader van een expositie of manifestatie), zorgvuldige afstoot van collectie en *last but not least*, flankering van gevestigde namen door nieuwe nog onbekende en aanstormende talenten, die zich dikwijls op de 'oude' collectie storten.

Schilp wist zo belangrijke en gevarieerde kunst en cultuur te verwerven en gaf ruimte aan een groot aantal hedendaagse kunstenaars, designers en ontwerpers. En hij deed een paar stappen meer. Hij plaatste nieuw naast oud, oud naast nieuw, legde verbanden tussen verleden, heden en toekomst en schroomde niet de randen van de museale praktijk te bewandelen. Het Zuiderzeemuseum, met zijn nadruk op de periode 1850-1932, is door hem klip en klaar de eenentwintigste eeuw in gekatapulteerd.

Na bijna drie jaar vertrekt Schilp naar het Nationaal Historisch Museum in Arnhem. Een museum zonder collectie, een museum dat voorlopig ook geen collectie zal opbouwen, maar gaat putten uit de Collectie Nederland. Ik denk dat hij na een jaar of twee, of misschien al eerder, een eigen collectie gaat opbouwen. Hij zal dat opnieuw doen vanuit het nu, met de lessen en merites van toen. Geschiedenis of cultuur en moderne kunst, het is bewezen, het werkt. Museumgast Vroomans: 'Je wordt op het verkeerde been gezet. Dat is toch wat een museum moet doen'.

Torso ZZM
Foto's: Caspar Berger

Aanwinsten

2006

Schilderkunst

- 01 Freark van der Wal, *De Dijk*, 1980-1989.
- 02 J.H. van Mastenbroek, *De overstroomde polder tussen Broek in Waterland en Monnickendam 1916*, 1916.

Videoart

- 03 Mona Hatoum, *Measures of Distance*, 1988.

- 04 Zen Marie & Thomas Sykora, *Surface Tension (Oppervlaktenspanning)*, 2007.

Schenkingen

- 05 A.P. Schotel, *Regenweer Zuiderzee en Vissersboten in de haven* (van T.S.H. Dudok van Heel).

2007

Fotografie

- 06 François Hendrickx, *18 Gezichten op het IJsselmeer*, 2006/2007.

- 07 Marco Bakker, *De laatste vissers van Enkhuizen*, serie 2005.

Keramik

- 08 Studio Job, *Still Life*, 2004.
- 09 Studio Job, *Biscuit*, 2005.

Lithografie

- 10 Augustin Hanicotte, *Studies Begrafenis van een visser, 1909-1910*

Schenkingen

- 11 Ensemble schilderijen van o.a. Hering, Sherwood-Hunter en Clausen (van mevrouw P.J. van Helsdingen-Haringhuizen).

- 12 Lemsteraak *Zevija*, 1900 (van LSV Huizen BV, GJV Vastgoed BV en VPVVastgoed BV).

- 13 Textilia met o.a. zeldzame jongenskleding (van mevrouw A. Lely).

Schilderkunst

- 14 J. H. van Mastenbroek, *Watersnood te Balgoij*, 1926.

- 15 Georg Hering, *Volendammer vissers*, 1917.

- 16 Henri Houben, *Portret van een Volendammer*, 1910.

- 17 Elisabeth Stanhope Forbes-Strong, *Portret van 'Hermien' Spaander*, 1895.

- 18 Gerben Steenvoorde, *Volendam I*, 2006.

- 19 Gerben Steenvoorde, *Volendam II*, 2006.

- 20 Robert Vorstman, *Als mens*, 2006.

Sienaden en Accessoires

- 21 Alexander van Slobbe, *Parels van Makkum*, 2006.

Textiel

- 22 Viktor & Rolf, 7 *Special pieces: Catherine, Olga, Emina, Raquel, Heather, Romina, Anna Maria*, A/W 2007/2008.

- 23 Alexander van Slobbe, 17 *Special pieces: Re-wind SO*, A/W 2001/2002.

2008

Beeldende kunst

- 24 Andy Wauman, *Authenticitee* (13), 2008.

- 25 Arjen Boerstra, *Aeronef*, 2008.

- 26 Caspar Berger, *Torso ZZM*, 2008.

- 27 Esther Jiskoot, *Moural*, 2008.

- 28 Hugo Kaagman, *The blue fishwendor*, 2008.

- 29 Jan De Pooter, *Vlot van Vespasianus*, 2008.

- 30 Joep van Lieshout, *Huize Organus*, 2008.

- 31 Niels 'Shoe' Meulman & Paul 'Machine' du Bois-Reymond, *Float on land and Walk on Water*, 2008.

- 32 Paul 'Machine' du Bois-Reymond, "A" taken from the project A&O

- 33 Paul 'Machine' du Bois-Reymond, "A" taken from the project A&O

- 34 Robert Lambermont, *Dragone (object nr. 19)*, 2003-2008.

- 35 Zoro Feigl, *De Branding: Lightship, Drifters, Ripple*, 2008.

Design

- 36 Scholten & Baijings, *Table Glass*, 2008.

- 37 Scholten & Baijings for Thomas Eyck, *Woven Willow: Conversation pieces for the table*, 2008.

- 38 Studio Job, *Farm*, 2007.

- 39 Studio Job, *Paper Table*, 2005.

Fotografie

- 40 Henk van der Leeden, *Marken*, serie 1960-1980.

- 41 Koos Breukel, *Skitsjesschippers*, 1999-2000.

- 42 Koos Breukel, *Portretten museum-medewerkers*, serie 2008.

- 43 Nico Bick, *Homeless houses*, serie 2008.

- 44 Nico Bick, *Zonder titel* (Noord-Hollands archief), 2005.

Keramik

- 45 Hella Jongerius, *Animal Bowls, Non Temporary, Soup set, Souvenir Delfts Blue*, 2007.

- 46 Hella Jongerius, *Pyramids of Makkum*, 2008

- 47 Alexander van Slobbe, *Pyramids of Makkum*, 2008.

- 48 Studio Job, *Pyramids of Makkum*, 2008.

- 49 Jurgen Bey, *Pyramids of Makkum*, 2008.

- 50 *Pyramids of Makkum*, replica van het origineel in het Rijksmuseum, 2008.

- 51 Rem Posthuma, *Arabesk*, 2007.

- 52 Han Singels, *Gamerse Waard*, serie 2006 (van ING Nederland).

- 53 Wieringer Koter Amstelmeer WR.35, circa 1950.

- 54 Georg Hering, *Volendammers*, 1916.

- 55 George Sherwood Hunter, *Kinderbegravenis*, 1887.

- 56 Gerben Steenvoorde, *Volendam III*, 2006.

- 57 Gerben Steenvoorde, *Volendam V*, 2006.

- 58 Oriol Teixidor, *Espectadors XIII*, 2005.

- 59 Pauline Wiertz, *Feeding the Birds*, 2008.

- 60 Francisco van Benthum, 6 *Special pieces HOPE*, A/W 2008/2009.

- 61 Spijkers & Spijkers, 10 *Special pieces Gone with the wind*, A/W 2008/2009.

2009

Design

- 62 Christine Meindersma for Thomas Eyck, *Rope* [werktitel], 2009.

- 63 Scholten & Baijings, *Truly Dutch: Conversation pieces for the interior*, 2009.

- 64 Studio Job, *The Gospel according to Job*, 2009.

Keramik

- 65 Aldo Bakker, *Porcelain tableware*, 2008.

- 66 Alexander van Slobbe, *Meesterschap uit Makkum* (1-2), 2009.

- 67 Hella Jongerius, *Meesterschap uit Makkum* (1-2), 2009.

- 68 Irma Boom, *Meesterschap uit Makkum* (1-2), 2009.

- 69 Jurgen Bey, *Meesterschap uit Makkum* (1-2), 2009.

- 70 Studio Job, *Meesterschap uit Makkum* (1-2), 2009.

Fotografie

- 71 Hendrik Kerstens, *Shopping bag*, 2007.



01



05



09



02



06



10



03



07



11



04



08



12



13



17



21



14



18



22



15



19



23



16



20



24



25



29



33



37



41



45



26



30



34



38



42



46



27



31



35



39



43



47



28



32



36



40



44



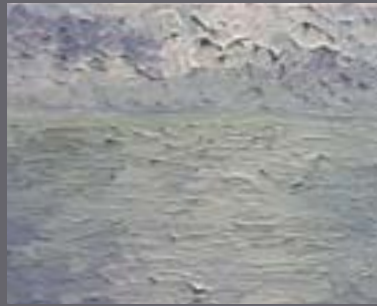
48



49



53



57



50



54



58



51



55



59



52



56



60



61



65



69



62



66



70



63



67



71



64



68

Beleid

Het Zuiderzeemuseum presenteert Nederlandse kunst, mode, design en erfgoed op de grens van land en water. Het hele jaar door worden binnen en buiten exposities en evenementen georganiseerd die verbanden leggen tussen de collectie en moderne ontwikkelingen op het gebied van kunst en cultuur. Hedendaagse en klassieke onderwerpen krijgen een verrassende benadering en worden van diverse kanten belicht.

Collectie

Het museum verzamelt (hedendaagse) kunst en voorwerpen in relatie tot erfgoed en de geschiedenis van de Zuiderzee. Daarnaast wordt de klassieke of bestaande collectie gebruikt in samenhang met nieuw (moderne) te verwerven objecten. Voortdurend wordt verband gelegd tussen die historische collectie en hedendaagse stukken, vanuit de gedachte dat het resultaat iets zegt over de Nederlandse (cultuur)geschiedenis. Door de klassieke collectie in een hedendaagse context te plaatsen, is zij toegankelijker en beter te gebruiken.

Vernieuwing

In 2009 staat het thema *Van ambacht tot abstractie* centraal, in 2010 *Van landschap tot abstractie*. In de jaren 2011 en 2012 wordt het vernieuwingsproces voltooid: het Zuiderzeemuseum is een moderne instelling, een culturele vrijplaats en toonaangevend op het gebied van Nederlandse kunst en cultuur.